

Nr 122

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa
anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och
civilförsvaret jämte motioner.*

(1:a avd.)

Propositionen har i vad den avser värnpliktsutbildningen för yrkessjömän m. m. hänvisats till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

1) **Säkerhetspolitik och försvarsutgifter.** I propositionen nr 110 har Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 mars 1968 föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets och civilförsvarets verksamhet under budgetåren 1968/69—1971/72 m. m. som angetts i nämnda statsrådsprotokoll.

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 518 av herrar Bengtson och Dahlén och II: 664 av herr Wedén m. fl. vari hemställts dels att riksdagen måtte godkänna huvudlinjerna för vårt lands säkerhetspolitik sådana de finns angivna i motionerna, dels att riksdagen beträffande det militära försvarets inriktning, organisation, planering och anskaffningsverksamhet för de närmast följande budgetåren beslutar i enlighet med i motionerna framlagda förslag,

dels de likalydande motionerna I: 521 av herr Holmberg m. fl. och II: 650 av herr Bohman m. fl. vari hemställts, såvitt nu är i fråga, dels att basbeloppet för det militära försvaret uppräknas med 210 milj. kr., dels att riksdagen måtte besluta att reservationsmedel från tidigare anslag må förbrukas enligt de grunder som angavs i 1963 års försvarsbeslut, dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t i sitt förslag avseende långtidsinriktning av försvaret måtte ha som riktmärke att åstadkomma samma försvarseffekt som enligt utredning ÖB 67 kunde uppnås i alternativ C och att Kungl. Maj:t måtte utse representanter för de demokratiska partierna att i samråd med militär expertis undersöka i vilken mån nu hemligt utredningsmaterial utan risk för rikets säkerhet kan offentliggöras,

*dels de likalydande motionerna I: 856 av herr Holmberg m. fl. och II: 1109 av herr Bohman m. fl. vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte godkänna i motionerna angivna förslag till ramberäkning m. m. för budgetåren 1968/69—1971/72 och i övrigt godkänna Kungl. Maj:ts förslag,
1 — Bihang till riksdagens protokoll 1968. 6 saml. Nr 122*

dels de likalydande motionerna I: 857 av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och herr *Nyman* och II: 1111 av herr *Ståhl m. fl.* vari hemställt, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att komplettera andra stycket i målsättningen för krigsmakten med orden »Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet» samt i övrigt godkänna vad i motionerna anförts angående riktlinjerna för det militära försvarets och civilförsvarets verksamhet under budgetåren 1968/69—1971/72,

dels motionen II: 656 av herr *Hermansson m. fl.* vari hemställt att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om a) tillsättande av en ny försvarsutredning sammansatt av samtliga i riksdagen representerade partier och av representanter för de viktigaste folkrörelserna samt med deltagande av civil och militär expertis, med uppgift att utreda och framlägga förslag till ny försvarsordning i enlighet med riktlinjer som anförts i motionen, b) att den nya försvarsutredningen anmodas slutföra sitt arbete och framlägga förslag inom en tidrymd av två år samt c) att under denna tid militäranslagen successivt nedskäres så att de vid periodens slut begränsas till underhåll av nuvarande försvarsorganisation och att i princip inga nyinvesteringar göres såvida inte bindande avtal omöjliggör avbeställning och industriell omDisposition för civil nyttoproduktion,

dels motionen II: 1110 av herr *Jansson m. fl.* vari hemställt, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att med bifall till i motionen II: 656 ställt yrkande om tillsättandet av en ny försvarsutredning avslå de i propositionen nr 110 anförda riktlinjerna för den framtida utformningen av det militära försvaret samt att minska den av Kungl. Maj:t begärda utgiftsramen för nästa budgetår med 500 000 000 kr. till 4 701 945 000 kr.

Utskottet. 1965 års försvarsutredning har i sitt betänkande Säkerhetspolitik och försvarsutgifter lämnat förslag om försvarsutgifterna för budgetåren 1968/69—1971/72. I anslutning till en redogörelse för betänkandet föreslås i propositionen riktlinjer för den framtida utformningen av det militära försvaret och civilförsvaret.

Den strukturella uppbyggnaden av vårt nuvarande försvar har såsom försvarsutredningen erinrat utgått från erfarenheter från andra världskriget och från de militärstrategiska doktriner som varit förhärskande på 1950-talet och fram till mitten av 1960-talet. Denna struktur av vårt försvar har successivt modifierats, prövats och politiskt godkänts av statsmakterna, senast genom 1963 års försvarsbeslut. Den politiska och den militärpolitiska bedömningen av olika aggressions- och angreppsfall har utgjort grunden för omfattningen av vårt försvar. Försvarsutgifterna har beslutats på grundval av den politiska totalbedömningen av nämnda båda faktorer efter statsfinansiella och samhällsekonomiska överväganden och efter vägning mot andra samhällsbehov.

Detta bör enligt försvarsutredningen jämväl i fortsättningen vara utgångspunkter då det gäller att fatta beslut om försvarets framtida inriktning.

Försvarsutredningen har ingående redovisat och analyserat våra säkerhetspolitiska förhållanden. Våra egna säkerhetspolitiska mål anges vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser efter våra egna värderingar bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och i varje annat hänseende samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.

Vid de säkerhetspolitiska bedömandena har försvarsutredningen utgått från att det militärpolitiska läget i Europa under överskådlig tid framåt kommer att präglas av två maktblock med åtminstone delvis motsatta mål. Även om Nordeuropa synes ha en sådan strategisk betydelse att det drages in i en konflikt i Europa mellan stormakterna behöver detta förhållande ej oundgängligen gälla Sverige. Denna bedömning utgör den principiella grundvalen för den svenska neutralitetspolitiken. I sin tur blir denna politik trovärdig och realistisk först när den byggs upp och genomförs med stabil politisk inriktning samt med stöd av ett för denna uppgift väl avpassat och sammansatt totalförsvaret som ger vårt land en betydande motståndskraft inför tänkbara påfrestningar och aggressioner.

Utskottet ansluter sig liksom departementschefen till detta betraktelsesätt och delar i övrigt försvarsutredningens bedömanden av de säkerhets- och militärpolitiska problemen. Dessa sammanfaller i allt väsentligt med dem som utvecklats i motionerna I: 518 och II: 664.

I anslutning till detta framlägger departementschefen bl. a. förslag till målsättning för krigsmakten och tager ställning till frågan om svenska kärnvapen.

1964 års riksdag antog en deklaration om målsättning för krigsmakten. Denna har i huvudsak karaktären av allmänt hållen politisk manifestation. Försvarsutredningen har föreslagit vissa förändringar i nuvarande lydelse. Sålunda föreslås att *tredje* stycket skall utgå. Däri sägs:

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insätta luftlandsättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.

Förslaget i denna del har motiverats bl. a. av att uttrycket »en stort upplagd invasion» är så obestämt att det knappast kan ligga till grund för bestämda kvantifieringar i fråga om vilka egna försvarsresurser som krävs för t. ex. en avvärjning. Detta uttalande ter sig vidare som en upprepning av vad som sägs i andra stycket där det heter:

Invasionsförsvar skall vara krigsmaktens viktigaste uppgift. Krigsmakten skall i det längsta kunna förhindra att en angripare får fast fot på svensk

mark och kan utnyttja vårt land för sina syften. I varje del av landet skall kunna bjudas segt motstånd, om så erfordras även i form av det fria kriget.

Utskottet anser skäl tala för att nämnda tredje stycke utgår.

I motionerna I: 857 och II: 1111 har föreslagits visst tillägg till det nya andra stycket. Utskottet har övervägt om ett sammanförande av det i motionerna förordade tillägget till detta stycke skulle ge större klarhet i målsättningen för krigsmakten. Utskottet har dock funnit att den i propositionen föreslagna formuleringen är sådan att någon ytterligare precisering i den form motionärerna yrkat icke torde vara behövlig.

Målsättningens första stycke bör i överensstämmelse med försvarsutredningens förslag ha följande lydelse:

Krigsmakten skall verka för att vår fred och vår frihet bevaras. Krigsmakten skall därför ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att anfall mot Sverige fordrar så stora resurser och uppoffringar samt tar så lång tid att de fördelar, som står att vinna med anfallet, rimligen icke kan bedömas värda insatserna.

Som medlem av Förenta Nationerna skall vårt land enligt FN-stadgan vara berett att delta i fredsbevarande aktioner av olika slag. Utskottet tillstyrker därför att i målsättningen för krigsmakten införes ett nytt stycke angående beredskap för krigsmakten att medverka i sådana aktioner. Mot den föreslagna formuleringen av detsamma har utskottet inte något att erinra.

Frågan om svenska kärnladdningar har analyserats av försvarsutredningen som bedömt att det f. n. inte ligger i vårt lands säkerhetspolitiska intresse att anskaffa kärnladdningar.

Departementschefen delar utredningens bedömning.

Utskottet har för sin del intet att invända mot departementschefens ställningstagande.

Såsom riksdagen vid fastställandet av 1963 års försvarsbeslut framhöll torde det största värdet av ett system med flerårsbeslut vara att man därigenom åstadkommer ett fast underlag för långtidsplanering inom krigsmakten och därmed största möjliga försvarseffekt av tilldelade ekonomiska och personella resurser.

Erfarenheterna under de gångna åren har klart styrkt behovet av att bibehålla nuvarande ordning med flerårsbeslut. Ett dylikt beslut grundar sig på den bedömningen att de avgörande motsättningarna stormakterna emellan kommer att bestå under överskådlig tid. De grundläggande principerna för försvarets utformning på längre sikt bör därför respekteras, oavsett om avspänning eller tilltagande motsättningar för tillfället präglar den utrikespolitiska situationen.

För att ett försvarsbeslut med en fast ekonomisk ram verkligen skall underlätta en rationell planering måste det såsom utredningen framhållit omfatta en inte alltför kort tid. Långsiktigheten i materielanskaffningen skulle enligt utredningen närmast tala för en längre beslutsperiod än fyra år.

I motionerna I: 518 och II: 664 har yrkats att försvarsbeslutet bör inriktas på en treårsperiod bl. a. därför att tillfälle då tidigare skulle ges att undersöka förutsättningarna för en förnyad flerpartiuppgörelse i försvarsfrågan.

I fråga om tidrymden för ett flerårigt försvarsbeslut må erinras om att 1958 års försvarsbeslut omfattade tre budgetår medan beslutet år 1961 endast omspände två budgetår. 1963 års försvarsbeslut omfattade däremot fyra budgetår.

Utskottet anser i likhet med försvarsutredningen och departementschefen att övervägande skäl talar för att försvarsbeslutet bör omfatta de närmaste fyra budgetåren och avse såväl det militära försvaret som civilförsvaret. Motionsyrkandet avstyrkes alltså.

Såsom försvarsutredningen emellertid framhållit är det angeläget att undvika alltför starka bindningar för att få handlingsfrihet för val mellan å ena sidan ett vidmakthållande av existerande struktur och omfattning av försvaret på kort sikt och å andra sidan resurser för framtida utformning av försvaret. Handlingsfrihet i det långsiktiga perspektivet krävs på grund av osäkerheten i politisk, strategisk, teknisk och ekonomisk utveckling. Då det gäller att fatta beslut om försvarsutgifternas storlek och fördelning under en bestämd period kommer handlingsfriheten dock alltid att vara begränsad på grund av tidigare gjorda åtaganden. Åtgärder måste därför vidtagas för att öka denna handlingsfrihet.

Då det gäller fastställandet av ramen för de fleråriga besluten anser utskottet i likhet med försvarsutredningen och departementschefen att detta bör ske mot bakgrund av den samlade bedömningen av föreliggande behov. Vad gäller planeringsramen för tiden efter ett flerårigt försvarsbeslut bör denna väljas genom att väga önskad handlingsfrihet och anpassningsförmåga mot kostnaderna för denna plan. Mot denna bakgrund bör planeringen ske på grundval av de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna som ges av en horisontell planeringsnivå som utgår från utgiftsramen för ett långsiktigt försvarsbesluts sista budgetår. Alternativa förändringar beräknas från denna nivå. Vid den årliga rullningen av planeringen med ett år bör planeringens nivå och inriktning prövas.

I likhet med departementschefen anser utskottet att lika litet som planeringsnivåer enligt tidigare principer inneburit någon utfästelse för den framtida utgiftsnivån innebär den föreslagna horisontella grundplaneringsnivån någon fastlåsning som förutsäger försvarets definitiva struktur och omfattning för framtiden, enär det efterföljande försvarsbeslutets innebörd inte kan förutsättas. Dessutom får statsmakterna fortlöpande, även under ett gällande flerårigt försvarsbeslut, taga ställning till större frågor med följdverkningar i det långsiktiga perspektivet.

Beträffande våra befintliga militära resurser måste vårt försvar i nuläget anses starkt. Sedan slutet av 1940-talet har krigsmakten successivt förstärkts. Härvid må bl. a. erinras om att utgifterna för det militära försvaret har i fasta priser ökat med 37 % mellan åren 1957 och 1967.

Det statsfinansiella och samhällsekonomiska läget påkallar under de närmaste åren en restriktiv politik och en fortsatt återhållsamhet beträffande de samlade offentliga anspråken. Detta motiverar en något lägre ökningstakt i fråga om medel för det militära försvaret.

Såsom inledningsvis framhållits bör då det gäller försvarets styrka och sammansättning under det flerårsbeslut, varom här är fråga, en bedömning ske med hänsynstagande främst till de säkerhetspolitiska, samhällsekonomiska och statsfinansiella förhållandena. Alltefter den tyngd som man vill tillmätta dessa faktorer kan en sammanfattande vägning naturligt nog resultera i olika slutvärderingar.

Utskottet har vid sina bedömanden kommit till den uppfattningen att vårt försvar bör utformas och dimensioneras i överensstämmelse med försvarsutredningens av departementschefen tillstyrkta förslag.

För att få underlag för bedömning av vad som är nödvändiga försvarsutgifter under den närmaste fyraårsperioden har beräknats dels utgifter för att i princip infria redan gjorda åtaganden (grundutgifter), dels de kompletteringar som behövs för att nå en tillfredsställande balans i organisationen samt skapa handlingsfrihet i det mer långsiktiga perspektivet.

I motionerna I: 857 och II: 1111 invändes mot denna metodik att den ger en alltför detaljerad uppdelning på olika vapensystem för hela beslutsperioden. Riksdagen anses därför icke böra taga ställning till den gjorda uppdelningen av de s. k. kompletterande utgifterna. Det bör i stället överlåtas åt Kungl. Maj:t att efter överbefälhavarens hörande i samband med det årliga anslagsförslaget närmare utforma en sådan fördelning.

Utskottet vill i anledning härav framhålla att såsom departementschefen även förutsatt fördelningen av medlen är att betrakta som preliminär och kan påverkas av pågående eller kommande utredningar och av planeringsarbetet i fortsättningen. Vid fördelningen av medlen på objekt har hänsyn inte tagits till den nuvarande procentuella uppdelningen av budgeten på försvarsgrenarna. Strävan har i stället varit att ge de totalt sett mest angelägna ändamålen en medelsförstärkning utöver grundutgifterna för att skapa den nämnda handlingsfriheten för framtida strukturförändring. Utskottet kan alltså icke dela motionärernas uppfattning i denna fråga och tillstyrker den av departementschefen föreslagna metodiken.

De redan gjorda åtagandena har ansetts innefatta utbildning av värnpliktiga i full utsträckning, bibehållande av anställd personal men restriktivitet med nyanställningar, underhåll av befintlig materiel- och fastighetstillgångar, fullföljande av beställningar gjorda före den 1 juli 1968, bibehållande av nuvarande beredskap samt förbättring av inbrottskyddet vid militära förråd. Dessutom har hit förts sådana nybeställningar som erfordras för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder. Hit har räknats anskaffning av 100 st. flygplan 37 Viggen.

Till frågan om nedläggande av flygflottiljer, flygkårer och centrala verk-

staden i Västerås som flygverkstad återkommer utskottet i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 124.

De på detta sätt beräknade grundutgifterna för det militära försvaret för fyraårsperioden 1968/69—1971/72 utgör totalt 17 742 milj. kr. (prisläge maj 1967) varav 11 526 milj. kr. för organisation, utbildning och underhåll, 5 222 milj. kr. för materielbeställningar, 916 milj. kr. för kapitalbudget, 48 milj. kr. för incident- och kuppförsvarsberedskap och 30 milj. kr. för inbrottskydd.

För fyraårsperioden 1968/69—1971/72 blir dessa grundutgifter respektive 4 689, 4 639, 4 372 och 4 042 milj. kr., d. v. s. sammanlagt 17 742 milj. kr. Som framgår sjunker medelsbehovet med tiden, vilket till övervägande del beror på att nuvarande betalningsåtaganden för beställd materiel efter hand blir mindre.

För att uppnå optimal avvägning av försvarseffekt i det kortsiktiga perspektivet och handlingsfrihet i det långsiktiga har såsom nämnts utöver grundavgifterna beräknats tillkomma medel för vissa kompletteringar under fyraårsperioden 1968/69—1971/72. Kostnaderna för dessa kompletteringar beräknas för nämnda period uppgå till respektive 93, 221, 538 och 918 milj. kr. årligen eller till sammanlagt 1 770 milj. kr. i prisläge maj 1967.

Av den lämnade redogörelsen över dessa kompletteringar framgår att i sistnämnda belopp ingår bl. a. 200 milj. kr. för att komplettera flygvapnets stridslednings-, bas- och sambandssystem m. m. Ett belopp av 400 milj. kr. skall möjliggöra fortsatt utveckling av flygplan 37 i spaningsversion samt beställning av samma plan och eventuellt ytterligare attackflygplan 37 (utöver nu beställda 100 st.). Härtill kommer modernisering av attackrobot. Vidare ingår 270 milj. kr. för att bl. a. ersätta förslitna fordon inom armén och anskaffa ammunition för arméns behov. För kompletterande utrustning för infanteri- och pansarbrigader samt artilleri- och signalförband räknas med ca 400 milj. kr. För anskaffning av bl. a. torpedbåtar, kustartilleribatterier och lätta helikoptrar uppskattas kostnaderna till ca 200 milj. kr. Ett belopp av 110 milj. kr. avses för forskning och utveckling. För en eventuell ytterligare förbättring av värnpliktsförmånerna och för att påbörja åtgärder för att öka den strategiska rörligheten upptages 70 milj. kr.

Utgiftsbehovet för den aktuella fyraårsperioden för det militära försvaret uppgår alltså till sammanlagt 19 512 milj. kr. (prisläge maj 1967).

För budgetåret 1968/69 har grundutgifter och utgifter för kompletteringar beräknats till 4 782 milj. kr. Prisregleringsmedel har här inte inräknats för budgetåret 1968/69. Utgiftsramen för perioden har avvägts så att fortsatt rationalisering drivs fram.

Det förutsättes att utanför ramen beräknas medel för kvarvarande investeringar för nya I 1 och Ing I samt för beredskapsstyrkan för FN-tjänst, Stockholms datamaskincentral, signalskyddsledning för totalförsvaret, försvarets fabriksverk och flygtekniska försöksanstalten.

För att tillgodose kraven på anpassning till det samhällsekonomiska läget skulle enligt beslut av 1966 års riksdag utgifterna under materiel-anskaffningsanslagen och investeringsanslagen begränsas. Som en rikt-punkt för reduceringen av planerade utgifter angavs en totalsumma av 350 milj. kr. Riksdagen godkände förslaget men förutsatte att den ökning av reservationerna som blev en omedelbar följd av återhållsamheten skulle återtagnas under de närmast följande budgetåren. Av olika skäl har såsom av propositionen framgår den faktiska minskningen av medelsförbruk-ningen endast blivit 242 milj. kr. I motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 857 och II: 1111 har däremot räknats med återtagning av 290 milj. kr.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag att nämnda belopp å 242 milj. kr. inräknas i den ekonomiska ramen och fördelas med 62 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och 90 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1969/70 och 1970/71.

Utskottet avstyrker motionerna I: 521 och II: 650, i vad de avser ianspråk-tagande av ytterligare reservationer.

I enlighet med departementschefens förslag bör den ekonomiska ramen för vart och ett av budgetåren 1968/69—1971/72 i princip vara utgiftsram för dessa budgetår. Utskottet räknar alltså med att någon förbrukning av anslagsbehållningar under perioden utöver 242 milj. kr. inte skall ske. Kungl. Maj:t bör dock liksom hittills få anpassa utgiftsramen för visst budgetår med hänsyn till ändrade utrikespolitiska och konjunkturpolitiska förutsättningar. Om en sådan anpassning även skall påverka den eko-nomiska ramen torde, såsom departementschefen framhållit, få prövas med hänsyn till omständigheterna vid tillfället i fråga.

Såsom framgått innebär den föreslagna utgiftsramen en begränsad upp-räkning med i runt tal 50 milj. kr. per år efter budgetåret 1968/69.

Som jämförelse kan nämnas att utgiftsramen för fyraårsperioden är 192 milj. kr. högre än det av överbefälhavaren utredda alternativet A 1, om-räknat i prisläge maj 1967.

Förra årets riksdag beslöt med tillämpning för innevarande budgetår viss ändring av sättet för beräkning av prisregleringstalet. Beslutet innebar att med hänsyn till produktivitetsförbättringen samtliga lönestegringar för försvarsanställda skulle reduceras med 2,5 procentenheter innan de ut-trycktes i nämnda tal. Utskottet har inte något att erinra mot att detta beräkningssätt tillämpas även för nästa budgetår. Såsom departements-chefen erinrat kommer frågan om utformningen av prisregleringen för tiden därefter att övervägas inom försvarsdepartementet. Förslag i ämnet beräknas kunna föreläggas 1969 års riksdag. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 521 och II: 650, i vilka motioner yrkats att full kompensation skall lämnas för pris- och lönestegringar.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att med den föreslagna ekonomiska ramen vår nuvarande betydande värnkraft kan vidmakthållas

under fyraårsperioden samtidigt som tillfredsställande handlingsfrihet skapas för framtiden. Sålunda kan under nämnda period ca 8 400 milj. kr. användas för materielinvesteringar och anläggningsarbeten. Det kan erinras om att detta belopp är av samma storlek som under fyraårsperioden efter 1963 års försvarsbeslut.

Med de medel som ställs till förfogande under fyraårsperioden torde beträffande armén den materiella kvaliteten på våra brigader och övriga fältförband som i nuläget är god förbättras ytterligare. Marinen kommer — för att nämna några exempel — att tillföras ytterligare u-båtar och lätta helikoptrar samt ytterligare ett antal nya 7,5 cm kustartilleribatterier. Anskaffning av fasta tunga kustartilleribatterier kan påbörjas under perioden. För flygvapnet anskaffas flygplan 37 i attackversion och attackrobot 05. Seriebeställning kan utläggas av flygplan 37 i spaningsversion. Antalet jaktdivisioner minskas men en väsentlig kvalitativ förstärkning sker av luftförsvaret genom att den senaste versionen av flygplan 35 levereras och betydande delar av stril 60 tages i bruk.

Sammanfattningsvis innebär denna materielförnyelse att vår försvarseffekt även i fortsättningen kommer att vara hög. Vårt försvar kan fylla sin uppgift att vara fredsbevarande och vid ett eventuellt anfall mot vårt land bjuda effektivt motstånd.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker motionen II: 656 om tillsättandet av ny försvarsutredning.

Vidare avstyrkes motionen II: 1110 om avslag på av departementschefen angivna riktlinjer för den framtida utformningen av det militära försvaret samt vad i motionen anförts om kostnadsberäkningen för nästa budgetår.

I motionerna I: 852 och II: 1112 har hemställts om anskaffning under budgetåren 1968/69—1969/70 inom kostnadsramen av 2 transportflygplan C 130 Hercules. Utskottet återkommer till denna fråga under punkten 6 i det följande.

Utskottet övergår härefter till frågan om riktlinjerna för civilförsvarets verksamhet.

Civilförsvarets uppgifter och organisation fastställdes i sina huvuddrag genom beslut av 1956 och 1959 års riksdagar. Vid dessa tillfällen togs inte ställning till den takt i vilken den beslutade organisationen skulle uppbyggas eller till kostnaderna för denna.

Med utgångspunkt i en inom 1962 års försvarskommitté utarbetad tioårsplan för civilförsvarets uppbyggnad bestämdes genom beslut av 1963 års riksdag en ekonomisk ram för de fyra budgetåren 1963/64—1966/67, innebärande anslag om respektive 90, 94, 97 och 97 milj. kr. årligen i fasta priser. Sistnämnda belopp uppgår i prisläge maj 1967 till 113,3 milj. kr.

Den hittillsvarande utvecklingen av civilförsvaret inom de fastställda kostnadsramarna har gjort det möjligt att bygga upp den åsyftade organisationen till betydande del och ge planeringen behövlig fasthet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att civilförsvarets vidare utveckling måste ha till bakgrund samma uppfattning om aggressionsfall som skall gälla för totalförsvaret i dess helhet. Det är därför angeläget att civilförsvarets verkansmöjligheter studeras mot bakgrund av olika aggressionsfall. Liksom departementschefen anser utskottet att, även om våra civilförsvarsresurser aldrig kan utformas för att möta en omfattande terrorinsats, en sådan planläggning dock bör ske att alla resurser kan utnyttjas för att i så stor utsträckning som möjligt rädda människoliv och lindra skadorna.

Liksom för det militära försvaret är det angeläget att det finns en utformad målsättning för civilförsvaret. Såsom i propositionen framhållits är denna fråga ännu inte så beredd att förslag nu kunnat framläggas.

Då det gäller att fortsätta den påbörjade uppbyggnaden av civilförsvaret kan utskottet liksom departementschefen ansluta sig till vad försvarsutredningen anfört om inriktningen av civilförsvarets verksamhet i stort och om avvägningen av dess olika verksamhetsgrenar — skydd, utrymning och undsättning — under fyraårsperioden. Utredningens undersökningar har visat att de redan beslutade åtgärderna är i allt väsentligt riktiga, även om fortsatta överväganden kan ge anledning till vissa förändringar. Detta gäller bl. a. skyddsrumbyggandet. Utredningen har ansett att man även för den framtid som nu kan överblickas bör räkna med skyddsrum som ett väsentligt inslag i civilförsvaret. Det är dock bl. a. inte klarlagt vilken omfattning och form skyddsrumbyggandet bör ha i framtiden. Såsom departementschefen framhåller har i denna och andra frågor undersökningar påbörjats inom försvarsdepartementet. Förslag härom är att förvänta senare.

Utskottet finner skäl tala för att civilförsvarets fortsatta uppbyggnad genomföres i enlighet med det förslag som försvarsutredningen framlagt och som tillstyrkts av departementschefen. Härigenom kan organisationsuppbyggnaden i allt väsentligt vara avslutad i början av 1970-talet. Det valda kostnadsalternativet innebär en ramnivå för beslutsperioden som i stort ansluter till den anslagsram som gäller för budgetåret 1967/68 och som enligt vad tidigare nämnts i prisläge maj 1967 utgör 113,3 milj. kr.

Utskottet tillstyrker alltså att anslagsramen för civilförsvaret för de närmaste fyra budgetåren bestäms till respektive 113,3, 114, 114 och 112 milj. kr. årligen i fasta priser (prisläge maj 1967).

Liksom hittills bör anslagsramen anpassas till pris- och löneutvecklingen. Den föreslagna ramkonstruktionen i övrigt tillstyrkes.

Anslagen till civilförsvaret bör alltjämt kompletteras med vissa beställnings- och statsbidragsbemyndiganden. I fråga om materiel har försvarsutredningen räknat med att väsentliga anskaffningar kommer att kunna slutföras under perioden.

Utöver ramarna bör beräknas medel för vissa totalförsvarsändamål.

Då det gäller användningen av de militära anslagsmedlen är det givetvis

ett allmänt intresse att myndigheterna kan lämna så goda informationer som möjligt. De militära säkerhetsbestämmelserna omöjliggör emellertid en klar offentlig belysning härav. I motionerna I: 521 och II: 650 hemställas att Kungl. Maj:t måtte utse representanter för de demokratiska partierna att i samråd med militär expertis undersöka i vilken mån nu hemligt utredningsmaterial utan risk för rikets säkerhet kan offentliggöras. Utskottet anser att så mycket material som möjligt bör offentliggöras och ansluter sig sålunda till motionärernas principiella önskemål härvidlag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare fastställa formen för att förverkliga detta önskemål. Utskottet föreslår att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen II: 656,
2. godkänner vad i statsrådsprotokollet den 8 mars 1968 och i motionerna I: 518 och II: 664 anförts om huvudlinjerna för säkerhetspolitiken,
3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 521 och II: 650 samt I: 857 och II: 1111, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet den 8 mars 1968 anförts om målsättningen för det militära försvaret,
4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 518 och II: 664, såvitt nu är i fråga, beslutar att försvarsbeslutet inriktas på en fyraårsperiod,
5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 518 och II: 664, I: 521 och II: 650, I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad departementschefen i statsrådsprotokollen den 3 januari och den 8 mars 1968 i övrigt anfört om riktlinjerna för det militära försvaret under budgetåren 1968/69—1971/72 m. m., vilket innebär bl. a. att den ekonomiska ramen för det militära försvaret för nämnda budgetår bestämmas till 19 512 milj. kr. enligt prisläget maj 1967 samt att i detta belopp ingår återtagning av tidigare reservationer å 242 milj. kr.,
6. godkänner vad departementschefen i statsrådsprotokollet den 8 mars 1968 anfört om riktlinjer för civilförsvarets verksamhet under budgetåren 1968/69—1971/72,
7. i anledning av motionerna I: 521 och II: 650 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om offentliggörande av hemligt utredningsmaterial.

2) **Projektilröjning inom totalförsvaret.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 110 (s. 86—87) delgett riksdagen vad i statsrådsprotokollet anförts angående projektilröjning inom totalförsvaret.

Riksdagen beslöt år 1959 att projektilröjning i princip skulle åvila krigsmakten medan civilförsvaret skulle biträda vid avspärrning och bevakning. Departementschefen föreslår ingen ändring i dessa principer men anser att vid tillämpningen av dem civilförsvaret bör ges ansvaret för rapportering, avspärrning och bevakning av icke exploderade projektiler samt för att befolkningen varnas.

Enligt departementschefen bör överbefälhavaren ges i uppdrag att föreslå åtgärder för att krigsmaktens resurser för projektilröjning skall kunna utnyttjas, även inom totalförsvaret i övrigt. Kostnaderna för sådana åtgärder bör beräknas inom ramen för det militära försvaret. Departementschefen avser att för Kungl. Maj:t framlägga förslag i ämnet.

Utskottet. Vad departementschefen anført har inte föranlett något utskottets uttalande.

Utskottet hemställer

att riksdagen lägger propositionen i förevarande del till handlingarna.

3) **Ramberäkning m. m. för budgetåret 1968/69.** I propositionen nr 1 (bilaga 6) har Kungl. Maj:t *dels* berett riksdagen tillfälle att yttra sig med anledning av vad som anförts om ramar för det militära försvaret och civilförsvaret m. m., *dels* föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 medge att, om värnpliktiga av beredskapsskäl inkallas till krigsförbandsövning eller beredskapsövning eller av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Drift och underhåll av flygmateriel m. m., får överskridas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, *dels* föreslagit riksdagen att medge att det för budgetåret 1962/63 anvisade reservationsanslaget Utredningar rörande förflyttning av vissa förband från Järvafältet m. m. får disponeras även under budgetåret 1968/69.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 110 (s. 88—99) föreslagit riksdagen att *dels* godkänna förslagen rörande ramberäkning m. m., *dels* medge att det för budgetåret 1963/64 under fjärde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Materiel för en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst får disponeras även under budgetåret 1968/69.

I enlighet med de principer som angetts under punkten 1 beräknar departementschefen utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1968/69 till 5 201 945 000 kr. enligt följande.

Grundutgifter och utgifter för kompletteringar
(prisläge maj 1967)..... 4 782 000 000

Tillkommer:

Delkostnad för försvarets rationaliseringsinstitut
(jfr prop. 1968: 35; överföring från sjunde huvud-
titeln)..... 2 800 000

Merkostnader efter överföring av de centrala flyg-
verkstäderna till försvarets fabriksverk (jfr prop.
1968: 109 s. 16)..... 19 000 000

Ökade förmåner vid skador i militärtjänst..... 3 150 000

Ändrat ansvar för signalskyddet inom totalförsvaret
(jfr prop. 1968: 109 s. 148)..... 3 000 000 + 27 950 000

Avgår:

Överföring av flygförvaltningens verkstadsskola i
Västerås till det allmänna skolväsendet (jfr prop.
1968: 109 s. 21; överföring till åttonde huvud-
titeln)..... 1 200 000

Minskning av anslagsramen m.h.t. att i grundutgif-
terna ingår reservationsmedelsförbrukning..... 62 000 000 — 63 200 000

Basbelopp 1968/69 (prisläge maj 1967)..... 4 746 750 000

Tillkommer:

Civilförsvarets andel av statens allmänna fastighets-
fond..... 3 145 000

Delkostnad för Stockholms datamaskincentral 5 450 000

Beräknade pris- och lönestegringar på driftbudgeten
maj 1967 — medelkostnadsläge 1968/69..... 355 000 000

Priskompensation på kapitalbudgeten för budget-
året 1966/67..... 29 600 000 + 393 195 000

Anslagsram..... 5 139 945 000

Reservationsmedelsförbrukning ..... + 62 000 000

Utgiftsram (beräknat utfall den 30 juni 1969)..... 5 201 945 000

Utöver rambeloppet beräknas anslag om sammanlagt 52 400 000 kr. för följande militära ändamål.

Beredskapsstyrka för FN-tjänst..... 6 900 000

Flyttning av I 1 och Ing 1..... 38 000 000

Projekttilröjning på Järvaområdet..... 400 000

Delkostnad för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad . 5 600 000

Markförvärv vid Rosenholm..... 1 500 000

52 400 000

För militära ändamål föreslås alltså sammanlagt (5 201 945 000 + 52 400 000) 5 254 345 000 kr. Eftersom 62 milj. kr. av grundutgifterna för

det militära försvaret avser förbrukning av reservationsmedel utgör de sammanlagda anslagen för militära ändamål 5 192 345 000 kr.

Anslagsramen för civilförsvaret beräknas för nästa budgetår till 125 500 000 kr. enligt följande.

Basbelopp 1968/69 (prisläge maj 1967)		113 300 000
<i>Tillkommer:</i>		
Kompensation för prisförändringar 1966/67.....	9 800 000	
Nettobesparing på förslagsanslag 1966/67.....	2 400 000	+ 12 200 000
Anslagsram		125 500 000

Utöver rambeloppet beräknas anslag om sammanlagt 3 198 000 kr. för följande totalförvarsändamål.

Signalskyddsmateriel för civila myndigheter.....	600 000
Vissa teleanordningar.....	310 000
Kostnader för anskaffande av identitetsbrickor m.m.....	190 000
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.....	473 000
Vissa skyddsrumsanläggningar.....	1 625 000
	<u>3 198 000</u>

Till nämnda belopp kommer anslag till flygtekniska försöksanstalten av 11,8 (+ 1,5) milj. kr. och till försvarets fabriksverk av 79,1 (+ 46,2) milj. kr.

Medel för sysselsättningsstimulerande åtgärder föreslås under nästa budgetår få disponeras utöver utgiftsramen för det militära försvaret till ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Chefen för inrikesdepartementet har föreslagit att beställningar av krigsmateriel får läggas ut under budgetåret 1967/68 till högst 60 milj. kr. För betalning härav beräknas ca 20 milj. kr. under nämnda budgetår. Utgiftsramen för nästa budgetår bör minskas med beloppet för de sammanlagda faktiska utbetalningarna under innevarande budgetår. Detta innebär att den avsedda förbrukningen av 62 milj. kr. av reservationsmedel tidigareläggs delvis.

Merkostnader efter överföring av de centrala flygverkstäderna till försvarets fabriksverk har som framgått medfört en ramuppräknning med 19 milj. kr. Med hänsyn bl. a. till att verkstaden i Västerås föreslås skola avvecklas som flygverkstad under budgetåren 1969/70 och 1970/71 bör ersättningen för vartdera av dessa år minskas med 2 milj. kr.

Överföringarna av verkstäderna bör å andra sidan inte heller leda till att fabriksverket får en försämrad ekonomi. Med hänsyn härtill bör ramen för det militära försvaret under en övergångstid garantera fabriksverket mot eventuell förlust på verksamheten. Eventuellt underskott torde få täc-

kas i efterhand genom anvisande av medel inom ramen. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om beräkningsgrunderna för ersättningen.

Departementschefen föreslår i propositionen 1968:109 att försvarets fabriksverk med anledning av överföringen av de centrala flygverkstäderna skall tillföras ytterligare 50 milj. kr. i rörelsemedel. Härav avser 20 milj. kr. ett kapitaltillskott i form av anslag och 30 milj. kr. rörlig kredit. Motsvarande minskning av medelsbehovet uppstår inom utgiftsramen för det militära försvaret.

För ändamål inom försvarsdepartementets verksamhetsområde föreslås alltså anslag av totalt 5 411 943 000 kr. Härav faller 5 206 103 000 (+ 172 283 000) kr. på driftbudgeten och 205 840 000 (+ 65 890 000) kr. på kapitalbudgeten.

Utskottet. I enlighet med de principer som utskottet angett under punkten 1 beräknar utskottet utgiftsramen för det militära försvaret för nästa budgetår till 5 201 945 000 kr.

I nämnda belopp ingår återtagning med 62 milj. kr. av tidigare innehållna reservationsmedel.

Utöver rambeloppet bör i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beräknas anslag om sammanlagt 52,4 milj. kr.

Utskottet tillstyrker den av Kungl. Maj:t beräknade anslagsramen för civilförsvaret för nästa budgetår och har inte något att erinra mot att utöver rambeloppet anvisas medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för vissa totalförsvarsändamål.

Utskottet finner det angeläget att nuvarande möjlighet att förstärka den personella beredskapen m. m. bibehålles. Utskottet tillstyrker därför att — i likhet med vad riksdagen medgivit sedan ett flertal år tillbaka — av departementschefen närmare angivna under fjärde huvudtiteln upptagna reservationsanslag må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas under de förutsättningar departementschefen angett.

Utskottet har icke något att erinra mot att det för budgetåret 1962/63 anvisade reservationsanslaget Utredningar rörande förflyttning av vissa förband från Järvafältet m. m. får disponeras även under budgetåret 1968/69. Detsamma gäller det för budgetåret 1963/64 anvisade reservationsanslaget Materiel för en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst.

Av propositionen framgår att inom försvarsdepartementet pågår utvecklingsarbete med programbudget för departementets verksamhetsområde. Mot de i propositionen angivna allmänna principerna för en modernare budgetering inom försvaret synes inte något vara att erinra. Utskottet förutsätter att sedan de nya formerna för anslagstekniken mera i detalj utformats frågan ånyo underställes riksdagen.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt tillstyrkes.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner departementschefens förslag till ramberäkning för det militära försvaret,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänner departementschefens förslag till ramberäkning för civilförsvaret,

b) för budgetåret 1968/69 medger att, om värnpliktiga av beredskapsskäl inkallas till krigsförbandsövning eller beredskapsövning eller av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Drift och underhåll av flygmateriel m. m., får överskridas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande,

c) medger att det för budgetåret 1962/63 anvisade reservationsanslaget Utredningar rörande förflyttning av vissa förband från Järnvägfältet m. m. får disponeras även under budgetåret 1968/69,

d) medger att det för budgetåret 1963/64 under fjärde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Materiel för en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst får disponeras även under budgetåret 1968/69.

Driftbudgeten

Fjärde huvudtiteln

4) **Anskaffning av tygmateriel m. m.** Kungl. Maj:t som i propositionen nr 1 (bilaga 6) beräknat medel dels för detta ändamål dels för Järnvägs-krigsbromateriel har i propositionen nr 110 (punkt B 27, s. 104—105) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av tygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 565 000 000 kr., *dels* till Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 493 058 000 kr.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 562 676 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 856 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 1109 av herr *Bohman m. fl.* vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen

måtte besluta att för budgetåret 1968/69 anvisa reservationsanslag för Anskaffning av tygmateriel m. m. med 658 058 000 kr. och att anmoda Kungl. Maj:t att sedan bemyndigandebehovet framräknats göra framställning till riksdagen om erforderliga bemyndiganden,

dels de likalydande motionerna I: 857 av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och herr *Nyman* samt II: 1111 av herr *Ståhl m. fl.* vari hemstälts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 506 558 000 kr.,

dels motionen II: 1110 av herr *Jansson m. fl.* vari hemstälts, såvitt nu är i fråga, att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till fördelningen av anslagsreduceringen på olika materielanslag.

Utskottet får hänvisa till vad utskottet under punkten 1 anfört beträffande försvarsutgifternas storlek under de närmaste fyra åren, anskaffningsverksamheten i stort och långsiktsplaneringen.

Inom den av utskottet tillstyrkta utgiftsramen för det militära försvaret bör anslaget i enlighet med departementschefens förslag för nästa budgetår uppföras med 493 058 000 kr.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom armén och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag, vartill kan komma del av de 62 milj. kr. som får förbrukas av reservationsmedel under nästa budgetår.

Utskottet finner sig böra tillstyrka ett beställningsbemyndigande om 565 milj. kr. för ändamål och med fördelning på grundutgifter och kompletterande utgifter som departementschefen föreslagit.

Departementschefens förslag i övrigt synes böra godtagas.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga.

Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av tygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 565 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av tygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 493 058 000 kr.

5) **Anskaffning av fartygsmateriel m. m.** Kungl. Maj:t som i propositionen nr 1 (bilaga 6) beräknat medel för ändamålet har i propositionen nr 110 (punkt C 23, s. 106—109) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av fartygsmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 265 000 000 kr., *dels* till Anskaffning av fartygsmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 245 550 000 kr.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 274 668 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 856 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 1109 av herr *Bohman m. fl.* vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1968/69 anvisa reservationsanslag för Anskaffning av fartygsmateriel m. m. med 310 550 000 kr. och att anmoda Kungl. Maj:t att sedan bemyndigandebehovet framräknats göra framställning till riksdagen om erforderliga bemyndiganden,

dels de likalydande motionerna I: 857 av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och herr *Nyman* samt II: 1111 av herr *Ståhl m. fl.* vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Anskaffning av fartygsmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 262 550 000 kr.,

dels motionen II: 1105 av herr *Ståhl* vari hemställts att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att nya beställningar av fartygsmateriel m. m. under budgetåret 1968/69 får läggas ut inom en kostnadsram av 520 000 000 kr. för att bl. a. medge beställning av tunga och lätta helikoptrar och tolv torpedbåtar,

dels motionen II: 1110 av herr *Jansson m. fl.* vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till fördelningen av anslagsreduceringen på olika materielanslag.

Utskottet får hänvisa till vad utskottet under punkten 1 anfört beträffande försvarsutgifternas storlek under de närmaste fyra åren, anskaffningsverksamheten i stort och långsiktspaneringen m. m.

Inom den av utskottet tillstyrkta utgiftsramen för det militära försvaret bör anslaget i enlighet med departementschefens förslag för nästa budgetår uppföras med 245 550 000 kr.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom marinen och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag vartill kan komma del av de 62 milj. kr. som får förbrukas av reservationsmedel under nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker vidare ett beställningsbemyndigande om 265 milj. kr. för ändamål och med fördelning på grundutgifter och kompletterande utgifter som departementschefen föreslagit.

Departementschefens förslag i övrigt synes böra godtagas.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga.

Motionen II: 1105 om ett ytterligare beställningsbemyndigande om 255 milj. kr. för anskaffning av bl. a. ytterligare helikoptrar och torpedbåtar avstyrkes jämväl. Utskottet vill erinra om att någon utredning om helikopterns användbarhet i hela krigsorganisationen inte finns för närvarande varför tillräckligt underlag saknas för att taga ställning till ytterligare helikopteranskaffning. Departementschefen har emellertid för avsikt att låta överbefälhavaren utreda frågan om hur den totala tillgången på helikoptrar inom försvaret skall utnyttjas på bästa sätt inom krigsorganisationen.

Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionen II: 1105

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av fartygsmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 265 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av fartygsmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 245 550 000 kr.

6) *Anskaffning av flygmateriel m. m.* Kungl. Maj:t som i propositionen nr 1 (bilaga 6) beräknat medel för ändamålet har i propositionen nr 110 (punkt D 23, s. 110—111) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av flygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 830 000 000 kr., *dels* till *Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 1 080 445 000 kr.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 1 119 979 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 852 av herr *Blom* och II: 1112 av herr *Werbros* m. fl. vari hemställts, att riksdagen måtte inom försvarets anslagsram besluta anskaffa två transportflygplan C 130 Hercules under budgetåren 1968/69—1969/70 samt att för budgetåret 1968/69 anslå 14 000 000 kr. för anskaffning av ett av dessa plan,

dels de likalydande motionerna I: 856 av herr *Holmbergs* m. fl. och II: 1109 av herr *Bohman* m. fl. vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen

måtte besluta att för budgetåret 1968/69 anvisa reservationsanslag för Anskaffning av flygmateriel m. m. med 1 310 445 000 kr. och att anmoda Kungl. Maj:t att sedan bemyndigandebehovet framräknats göra framställning till riksdagen om erforderliga bemyndiganden,

dels de likalydande motionerna I: 857 av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och herr *Nyman* samt II: 1111 av herr *Ståhl m. fl.* vari hemställdts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att till anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 1 089 445 000 kr.,

dels motionen II: 1110 av herr *Jansson m. fl.* vari hemställdts, såvitt nu är i fråga, att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till fördelningen av anslagsreduceringen på olika materielanslag.

Utskottet får hänvisa till vad utskottet under punkten 1 anfört beträffande försvarsutgifternas storlek under de närmaste fyra åren, anskaffningsverksamheten i stort och långsiktspaneringen m. m.

Inom den av utskottet tillstyrkta utgiftsramen för det militära försvaret bör anslaget i enlighet med departementschefens förslag för nästa budgetår uppföras med 1 080 445 000 kr.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom flygvapnet och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag vartill kan komma del av de 62 milj. kr. som får förbrukas av reservationsmedel under nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker vidare ett beställningsbemyndigande om 830 milj. kr. för ändamål och med fördelning på grundutgifter och kompletterande utgifter som departementschefen föreslagit.

Departementschefens förslag i övrigt synes böra godtagas.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga.

Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Beträffande motionerna I: 852 och II: 1112 om anskaffning av transportflygplan Tp 84 »Hercules» vill utskottet erinra om att i lägsta utredningsalternativ (A-nivån) hade föreslagits ett dylikt plan, i alternativ B två och i alternativ C tre stycken. Utskottet vill också erinra om att Kungl. Maj:t för fyraårsperioden upptagit en post om 70 milj. kr. för att bl. a. gradvis höja den strategiska rörligheten. Enligt vad utskottet inhämtat pågår för närvarande inom försvarsdepartementet undersökning om möjligheten att utöka den strategiska transportkapaciteten främst för personaltransporter. Det finns olika möjligheter för att utöka denna kapacitet, bl. a. har nämnts

ett vidgat samarbete med inrikesflyget eller inköp av flera transportflygplan av militär typ. Den i motionerna berörda frågan som är värd allt beaktande är alltså föremål för prövning varför någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av desamma inte nu torde vara påkallad.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 856 och II: 1109, I: 857 och II: 1111 samt II: 1110, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionerna I: 852 och II: 1112

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av flygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 830 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 1 080 445 000 kr.

7) *Vissa signalförbindelser m. m.* Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt J 6, s. 112—113) och under erinran om att Kungl. Maj:t i proposition nr 1 (bilaga 6) beräknat medel för ändamålet hemställer utskottet

att riksdagen

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av vissa signalförbindelser m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 40 000 000 kr.,

2. till *Vissa signalförbindelser m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.

8) *Anskaffning av civilförsvarsmateriel.* Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt N 9, s. 114—117) och under erinran om att Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 6) beräknat medel för ändamålet hemställer utskottet

att riksdagen

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av civilförsvarsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 59 000 000 kr.,

2. till *Anskaffning av civilförsvarsmateriel* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 49 000 000 kr.

Stockholm den 16 maj 1968

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSTRÖM

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström (s), Birger Andersson (s), Virgin (h), Ivar Johansson (cp), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Nyman (fp), Mårtensson (s), Bengt Gustavsson (s), Herbert Larsson (s), Rönneberg (s), Wallmark (h), Thorsten Larsson (cp) och Dahlén (fp) samt

från andra kammaren: herrar Blidfors (s), Ståhl (fp), Almgren (s), Eliasson i Sundborn (cp), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Nihlfors (fp), Turesson (h), fröken Olsson (s), herrar Gustafsson i Skellefteå (fp), Lindholm (s), Gustafsson i Uddevalla (s), Antonsson (cp), Fagerlund (s), Gustavsson i Ängelholm (s) och Petersson (h).

Reservationer**A. vid punkten 1 (Säkerhetspolitik och försvarsutgifter)**

1) beträffande säkerhetspolitiken

a) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Utskottet ansluter» och slutar med »II: 664» bort ha följande lydelse:

»De av departementschefen gjorda säkerhetspolitiska analyserna anser utskottet sig i huvudsak kunna godtaga. Desamma sammanfaller i allt väsentligt med dem som utvecklats i de i början av året väckta motionerna I: 518 och II: 664. Utskottet vill dock framhålla, att vår säkerhetspolitiska situation kräver en klarare uttryckt strävan att bibehålla vårt försvars styrka gentemot omvärlden. Detta kan åstadkommas genom en något högre medelstilldelning än den av departementschefen föreslagna och genom en i motsvarande grad högre planeringsnivå.»

b) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Utskottet ansluter» och slutar med »II: 664» bort ha följande lydelse:

»De av departementschefen gjorda säkerhetspolitiska analyserna anser utskottet sig i huvudsak kunna godtaga. Utskottet vill dock framhålla att enligt utskottets mening dessa analyser liksom händelseutvecklingen i världen sedan desamma gjordes kraftigt understryker vikten av att landets försvarsförmåga inte tillåtes sjunka vare sig på kort eller längre sikt.»

2) beträffande målsättningen för det militära försvaret av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 521 och II: 650, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med »1964 års» och på s. 4 slutar med »värda insatserna» bort ha följande lydelse:

»Principerna för det svenska försvarets utformning har sedan 1958 uttryckts i en målsättning för försvaret, vilken senast år 1964 fastställdes av riksdagen. Denna målsättning söker bl. a. ge uttryck åt de krav som bör kunna ställas på försvaret genom att ange konkreta uppgifter som krigsmakten skall kunna lösa. Sålunda sägs att 'krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insatta luftlandsättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.' Förmågan att fullgöra dessa krav kan med hjälp av moderna studier och analyser ganska väl anknytas till behovet av försvarsresurser. En efter sådana principer formulerad målsättning lämpar sig därför väl som utgångspunkt för tilldelning av erforderliga försvarsanslag och för den fortsatta utvecklingen av försvarsorganisationen.

I de alternativ som försvarsutredningen år 1967 överlämnade till överbefälhavaren att närmare utreda ändrades i alternativ A och B målsättningen till att bli endast en allmän politisk deklaration. I alternativ C bibehölls däremot preciseringen. Utskottet som anser att en sådan precisering är nödvändig för att ge ledning i fråga om försvarets kvantitativa och kvalitativa utformning finner den av Kungl. Maj:t föreslagna målsättningen alltför vag och uttunnad i formuleringen. Den bör omarbetas och utformas i överensstämmelse med vad utskottet i det föregående anfört. Härvid bör de ändringar göras i fråga om kraven på försvaret som blir en följd av de lägre försvarsanslagen. Utskottet hemställer att Kungl. Maj:t låter utforma förslag till ny målsättning för det militära försvaret och underställer 1968 års höstriksdag detsamma.»

dels utskottets hemställan under 3. bort ha följande lydelse:

»3. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 857 och II: 1111 samt med bifall till motionerna I: 521 och II: 650, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, hemställer att Kungl. Maj:t låter utforma förslag till ny målsättning för det militära försvaret att underställas 1968 års höstriksdag.»

3) beträffande riktlinjerna i övrigt för det militära försvaret

a) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som anser att utskottet bort till-

styrka motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 857 och II: 1111, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med »Såsom försvarsutredningen» och på s. 9 slutar med »effektivt motstånd» bort ha följande lydelse:

»Syftet med långsiktsplaneringen måste vara att uppnå en sådan utveckling av det militära försvaret som bäst svarar mot statsmakternas intentioner samtidigt som organisationens anpassning till ännu ovissa framtida förhållanden underlättas. Försvaret skall kunna nå god effekt i ett stort antal möjliga hotsituationer. Dessutom skall försvaret kunna anpassas till förändringarna i de ekonomiska, tekniska och militärpolitiska förutsättningarna. Detta ställer stora krav på flexibilitet i planeringen. Som grund för varje planering erfordras en närmare precisering av mål, resurser och restriktioner för verksamheten. Planeringen måste ske med hänsyn till uttalade och underförstådda restriktioner beträffande utnyttjande av personal, byggnadsverksamhet, mark och svensk industri.

Ett väsentligt inslag i långsiktsplaneringen är åtgärderna för att underlätta försvarets anpassning till förändrade yttre och inre förhållanden. Förändringarna kan gälla anslagsramen, den militärpolitiska och den militärtekniska utvecklingen, fördyringar eller förseningar för vissa projekt och slutligen erfarenheter beträffande försvarets lämpliga utformning.

I fråga om materielanskaffningen nås anpassbarhet genom att i ett tidigt skede flera alternativa handlingsmöjligheter hålls öppna. Senare kan anskaffningens omfattning påverkas. Slutligen kan materielen genom modifieringar i viss mån anpassas efter den militärtekniska utvecklingen. Den värnpliktiga personalen kan genom repetitionsövningarna utbildas på ny materiel och teknik.

Även om ett försvarsbeslut omfattar en bestämd tidsperiod erfordras en hypotes om anslagsutvecklingen även för tiden därefter. Ju större avvikelser som sedermera görs från vad som planerats, speciellt under de närmaste åren, desto sämre blir utbytet i form av försvarseffekt för insatta medel. För att vidmakthålla en i förhållande till omvärlden konstant försvarseffekt erfordras att anslagen i fast penningvärde något stiger år från år. Detta kan som tidigare skett regleras genom tillägg av viss utvecklingsprocent per år eller genom årliga ramlyft. Utskottet föreslår sistnämnda system. Vidare bör full kompensation erhållas för inträffade pris- och lönestegringar.

Utskottet vill även framhålla att det inte föreligger några större svårigheter att vid flerårsbeslut anpassa statsutgifterna till det aktuella konjunkturläget. Som exempel härpå kan nämnas 1966 års riksdagsbeslut om minskning av medelsförbrukningen under budgetåret 1966/67. Den ökning av reservationerna som blev den omedelbara följd av återhållsamheten skulle möjliggöra att senare återtaga den genom åtstramningen uppskjutna anskaffnings- och anläggningsverksamheten. Det bör dock framhållas att dy-

lika snabbt påkomna ingrepp inte kan göras utan att försvarseffekten negativt påverkas.

Den nya metodik som redovisas i propositionen kan utskottet icke ansluta sig till, enär enligt denna en allför detaljerad uppdelning skett på olika vapensystem för hela beslutsperioden. Enligt utskottets mening bör riksdagen icke nu taga ställning till i propositionen gjord uppdelning av »Medel för kompletteringar». Det hör i stället överlåtas åt Kungl. Maj:t att efter överbefälhavarens hörande i samband med de årliga anslagsförslagen närmare utforma en sådan fördelning. Härvid bör beaktas de principer för krigsmaktens utformning, som utskottet i det följande ger uttryck åt.

I fråga om ramberäkningen ansluter utskottet sig till yrkandena i motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 857 och II: 1111, dock med den ändringen att försvarsbeslutet bör omfatta en fyraårsperiod.

Utskottet föreslår alltså att ramen för det militära försvaret för nästa budgetår beräknas med utgångspunkt i basbeloppet 4 600 milj. kr. för budgetåret 1967/68. Härtill kommer pris- och lönekomensation enligt beräkningsgrunderna för sistnämnda budgetår från maj 1966 till maj 1967. Detta gör 120 milj. kr. Till dessa belopp bör läggas 60 milj. kr. för nödvändig utveckling av krigsmakten. Härigenom skulle basbeloppet för nästa budgetår bli 4 780 milj. kr.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag om påbörjande av återtagning fr. o. m. nästa budgetår av den anskaffnings- och anläggningsverksamhet inom det militära försvaret som inställdes genom konjunktur Anpassningen under budgetåret 1966/67. Riktpunkten var härvid 350 milj. kr. Utskottet anser till skillnad från departementschefen att återtagningsbeloppet skall vara 290 milj. kr. med vilket belopp krigsmakten ålagd reservationsmedelsökning på materiel- och byggnadsanslag uppgått. Detta senare belopp bör fördelas med 90 milj. kr. på budgetåret 1968/69 samt med 100 milj. kr. på vardera av budgetåren 1969/70 och 1970/71.

Utskottet anser att reservationsmedel utöver förenämnda 290 milj. kr. icke må disponeras utan Kungl. Maj:ts medgivande. Såsom departementschefen framhållit bör Kungl. Maj:t dock liksom hittills få anpassa utgiftsramen för visst budgetår med hänsyn till ändrade utrikespolitiska eller konjunkturpolitiska förutsättningar. Om en sådan anpassning även skall påverka den ekonomiska ramen torde få prövas med hänsyn till omständigheterna vid tillfället i fråga.

Till förenämnda belopp, 4 780 milj. kr., bör alltså läggas 90 milj. kr., vilket gör 4 870 milj. kr. Detta senare belopp som för att underlätta jämförelser med Kungl. Maj:ts förslag här benämnes »Utgångsbelopp» motsvaras av i propositionen angivna »Grundutgifter och utgifter för kompletteringar». Utgångsbeloppet för budgetåret 1968/69 innebär i förhållande till Kungl. Maj:ts motsvarande belopp en ökning med 88 milj. kr.

Utskottet föreslår att av nämnda 88 milj. kr. ett belopp av 20,5 milj. kr.

avses för förbättrade värnpliktsförmåner. Av återstoden 67,5 milj. kr. utgör 28 milj. kr. ökad reservationsmedelsförbrukning (90—62 milj. kr.), varjämte 39,5 milj. kr. avses för ytterligare tygmaterielanskaffning.

Till angivna utgångsbelopp skall lämnas full kompensation för prisstegringar på 1966/67 års kapitalbudget och för beräknad pris- och lönekom-pensation från maj 1967 till medelkostnadsläget för budgetåret 1968/69. Kungl. Maj:t har vid prisregleringen tagit hänsyn till produktivitetsförbättringen på så sätt att alla lönestegringar för försvarsanställda reduceras med 2,5 procentenheter innan de uttrycks i prisregleringstal. I avvaktan på vidare utredning och intill dess möjligheter skapats att mäta produktivitetsförbättringarnas storlek bör någon reducereing inte ske.

Utöver utgiftsramen för det militära försvaret skall tillkomma de anslagsposter varmed Kungl. Maj:t räknat.

För budgetåren 1969/70—1971/72 bör utgångsbeloppet beräknas med utgångspunkt i motsvarande belopp för 1968/69 (4 780 milj. kr.). Under hänvisning till vad utskottet i det föregående anfört bör till detta belopp för budgetåret 1969/70 läggas 100 milj. kr. för teknisk utveckling m. m. och 100 milj. kr. genom återtagning av reservationer. Utgångsbeloppet för nämnda budgetår blir alltså 4 980 milj. kr. För budgetåret 1970/71 skall tillägg härutöver ske med likaledes 100 + 100 milj. kr., varigenom utgångsbeloppet blir 5 080 milj. kr. Efter tillägg av 100 milj. kr. blir utgångsbeloppet 5 180 milj. kr. för budgetåret 1971/72. Härtill kommer pris- och lönekom-pensation enligt för budgetåret 1968/69 angivna principer. Sistnämnda belopp skall utgöra utgångspunkten för den framtida planeringen.

Vid en sammanräkning för de närmaste fyra budgetåren blir utgångsbe-
loppen 4 870, 4 980, 5 080 och 5 180 milj. kr. (prisläge maj 1967). Detta utgör tillsammans för fyraårsperioden 20 110 milj. kr. Kungl. Maj:ts motsva-
rande belopp är 19 512 milj. kr.

Krigsmaktens långsiktsplanering bör enligt utskottets mening ske inom en klart angiven ekonomisk ram i enlighet med tidigare angivna principer. Planeringen bör ske för en 7-årsperiod räknat efter budgetåret 1971/72. Utgångspunkten blir då såsom nämnts ett belopp av 5 180 milj. kr. för budget-
året 1971/72 och därefter en årlig ökning med ett belopp som successivt minskar med 10 milj. kr. per år, dvs. 90, 80, 70, 60 o. s. v. milj. kr. Med denna planering får statsmakterna erforderlig handlingsfrihet såväl vid besluts-
periodens slut som under denna.

Då det gäller utformningen av krigsmakten inom olika kostnadsramar kan utskottet i stort ansluta sig till den principiella avvägningen mellan olika försvarsfunktioner som överbefälhavaren gjort i alternativ B. Dock bör de medel som inom denna kostnadsram kan disponeras för materielan-
skaffning fördelas mellan försvarsgrenarna och anslagsposten 'Gemensamt' främst så, att nuvarande krigsorganisation inom armén och kustartilleriet i stort kan bibehållas åtminstone fram till mitten av 1970-talet. Vidare bör

bl. a. den starka nedgången av antalet stridsfartyg vid samma tidpunkt i viss utsträckning motverkas. Utskottet kan ansluta sig till vad i motionerna I: 518 och II: 664 härutinnan närmare anförts. Vissa minskningar av krigsorganisationen torde dock vara ofrånkomliga.

I förhållande till Kungl. Maj:ts förslag bör med av utskottet föreslagen ekonomisk ram och planeringsinriktning vissa förbättringar kunna genomföras. För armén kan sålunda ett större antal pansarbrigader bibehållas och kvalitetssänkningen vid luftvärnet hejdas. Inom marinen bör främst ökad anskaffning av torpedbåtar och en snabbare utbyggnads- och omsättningstakt av fasta och rörliga kustartilleriförband genomföras. För flygvapnets del synes en viss minskning av freds- och krigsorganisationen inte kunna undvikas vid övergången till flygplan 37. Nedgången i antalet krigsförband vid flygvapnet torde i inte oväsentlig grad uppvägas av den ökade effekt detta flygplan får jämfört med andra tänkbara projekt.

Utskottet vill understryka frivilligorganisationernas betydelse för totalförsvaret och försvarsvilja. Moderniseringen av hemvärnets utrustning bör ägnas ökad uppmärksamhet. Av vikt är också att förbättringen av kaserstandarden sker i en tillräckligt snabb takt.

I fråga om krigsmaktens fredsorganisation bör alla möjligheter till rationaliseringar och besparingar vidtagas. Detta gäller bl. a. centrala staber och myndigheter. En viss minskning av ledningsorganisationen i regional nivå bör kunna ske.»

dels utskottets hemställan under 5. bort ha följande lydelse:

»5. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 521 och II: 650 samt I: 856 och II: 1109, med avslag å motionen II: 1110 och med bifall till motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 857 och II: 1111, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i övrigt anförts om riktlinjerna för det militära försvaret under budgetåren 1968/69—1971/72 m. m., vilket innebär bl. a. att den ekonomiska ramen för det militära försvaret för nämnda budgetår bestämmes till 20 110 milj. kr. enligt prisläget maj 1967 samt att i detta belopp ingår återtagning av tidigare reservationer å 290 milj. kr.,»

b) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 521 och II: 650 samt I: 856 och II: 1109, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med »Såsom försvarsutredningen» och på s. 9 slutar med »effektivt motstånd» bort ha följande lydelse:

»Ett ovillkorligt krav har hittills varit att de medel som tilldelas försva-

ret skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt. För att tillgodose detta krav erfordras en omsorgsfull planläggning, baserad på klart definierade och i stort oförändrade reella resurser. Man har därför tidigare utgått från att full täckning lämnas för löne- och prisstegringar och att de årliga beloppen räknas upp med 2,5 procent av det totala anslaget. Härigenom har försvarsplaneringen kunnat ges en mycket långsiktig inriktning vilket varit av största betydelse för att utvinna maximal effekt av de medel som anvisats. Hänsyn har härvid också kunnat tagas till att den moderna kvalificerade materielen ofta kräver lång tid för projektering m. m. innan den kan tillföras förbanden. Vidare har krigsmaktens tekniska kvalitet i förhållande till utvecklingen utomlands kunnat hållas på godtagbar nivå.

Det må erinras om att regeringen i sina direktiv till 1965 års försvarsutredning framhöll att strävan att utvinna största möjliga försvareffekt av till förfogande ställda resurser krävde en effektiv långsiktplanering. Särskild tyngd finge enligt direktiven detta krav när det gäller investeringsbeslut och materielanskaffning.

De förslag som Kungl. Maj:t nu förelagt riksdagen kan på intet sätt möjliggöra en långsiktig planering i enlighet med tidigare krav. Klara riktlinjer för framtiden anges inte. Kungl. Maj:t föreslår att försvarsanslagen de närmaste åren skall koncentreras på att bibehålla den nuvarande fredsoorganisationen och den nu befintliga materielen men lämnar inte någon ledning i fråga om inriktningen därefter.

Såsom framhålles i motionerna I: 856 och II: 1109 kommer försvarets relativa effekt att avsevärt nedgå redan under de närmaste åren. Då utrymmet för nyanskaffning och ersättningsanskaffning starkt minskar blir resultatet därefter en ytterligare högst betydande nedgång i effekten. Denna kan endast återvinnas efter betydande tidsutdräkt och till mycket stora kostnader.

Utskottet finner det anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t trots nedskärningen föreslår att en organisation av staber och förvaltningar skall bibehållas som är anpassad efter den tidigare förda försvarspolitik och alltså inte står i relation till nu föreslagen anslagsnivå.

Den inledda försvarsnedskärningen har redan fått omedelbara följdverkningar på den svenska arbetsmarknaden vilka kan komma att ytterligare accentueras.

De allvarliga konsekvenser som den kraftiga kostnadssänkningen medför kan även komma att minska omvärldens tilltro till vår vilja och förmåga att med all kraft hävda vår neutralitet.

Utskottet finner det också anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t föreslår en annan fördelning av anslagen mellan försvarsgrenarna än den som överbefälhavaren efter noggranna studier och överväganden funnit vara mest effektiv. Några skäl för omfördelningen anföres icke. Ej heller synes några undersökningar eller analyser ha gjorts som underbygger densamma.

De krav som här ställes på en godtagbar trygghetsskapande försvarspolitik bör enligt utskottets mening i huvudsak anknyta till 1964 års ännu gällande målsättning. Efter de nedskärningar som redan i fjol ägde rum torde denna dock inte längre helt kunna uppfyllas. I utredningsdirektiven till alternativ C gjordes därför vissa preciseringar av de krav som i anslutning till målsättningen kunde anses vara av särskild betydelse för att så långt möjligt kunna bibehålla försvarseffekten. Överbefälhavarens utredning visade att en lägre anslagsram än den i alternativ C angivna inte kunde tillgodose dessa krav.

Den anslagsram som Kungl. Maj:t nu föreslår för försvaret ligger långt under alternativ C:s nivå. Den ligger i realiteten t. o. m. lägre än alternativ A 1 om hänsyn tages till att i ramen inlagts utgifter som inte förekom i detta.

Utskottet som inte kan finna skäl att frångå principerna för den försvarspolitik om vilken alla de demokratiska partierna ännu för ett par år sedan var eniga anser att de riktlinjer som drogs upp för alternativ C anger de minimikrav som bör uppställas för den framtida försvarspolitiken.

Såsom framgått delar utskottet också den i motionerna I: 521 och II: 650 samt I: 856 och II: 1109 framförda meningen att försvarsbeslutet bör omfatta fyra år och att de ekonomiska ramarna i likhet med vad som gällde i 1958 och 1963 års försvarsbeslut skall för varje år öka med 2,5 % för teknisk utveckling.

Vidare bör full kompensation erhållas för inträffade pris- och lönestegringar. En reducering av försvarsindex (prisregleringstal) enligt departementschefens förslag torde innebära en minskning av anslagen med ca 30 milj. kr. per år. I vart fall bör i avvaktan på vidare utredning och intill dess möjligheter skapats att mäta produktivitetsförbättringarnas storlek någon reducering inte ske.

Reservationer bör efter budgetåret 1968/69 få tagas i anspråk enligt i 1963 års försvarsbeslut angivna grunder.

Såsom i motionerna I: 856 och II: 1109 erinrats beräknas de av riksdagen tidigare beviljade anslag som icke har kunnat eller fått förbrukas vid ingången av budgetåret 1968/69 komma att uppgå till ungefär 1 000 milj. kr. För att ge nödvändig rörelsefrihet i materielanskaffningen behövs erfarenhetsmässigt endast ca 400 milj. kr., motsvarande ca 1 1/2 månads medelsförbrukning. Utskottet föreslår att reservationsmedelsbehållningen successivt nedbringas till detta belopp.

Anslagsramen för det militära försvaret för budgetåret 1968/69 beräknar utskottet med utgångspunkt i basbeloppet 4 600 milj. kr. för budgetåret 1967/68. Pris- och lönekomensationen enligt beräkningsgrunderna för budgetåret 1967/68 från maj 1966 till maj 1967 uppgår till 120 milj. kr. Detta utgör sammanlagt 4 720 milj. kr. Utskottet föreslår att detta belopp uppräknas med 210 milj. kr. till 4 930 milj. kr.

I särskilt utlåtande denna dag har utskottet tillstyrkt motionsvis gjord framställning att av anslaget till Allmänna beredskapsarbeten m. m. må utgå 250 milj. kr. för materielbeställningar för försvarets räkning. Skulle detta belopp visa sig vara högre än vad som kan användas med bibehållen full effekt i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande eller skulle förslaget icke vinna riksdagens bifall bör i stället reservationer å materielanslagen för försvaret frisläppas i sådan utsträckning att i varje fall den avsedda materielbeställningsvolymen uppnås. Till förenämnda 4 930 milj. kr. bör alltså läggas 250 milj. kr. vilket gör 5 180 milj. kr. som alltså blir utgångsbelopp i ramberäkningen. Vid jämförelse med Kungl. Maj:ts utgångsbelopp, 4 782 milj. kr., bör märkas att i detta belopp är inräknat 62 milj. kr. för återtagning av tidigare reservationer. Den sammanlagda ökningen i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag blir alltså (5 180 + 62 — 4 782) 460 milj. kr. Detta belopp bör enligt utskottets mening utnyttjas för ökad materielanskaffning med den fördelning på materielanslagen som utskottet i det följande under materielanslagen föreslår. Utskottet förutsätter härvid att Kungl. Maj:t vidtager de ökningar å övriga reservationsanslag som kan bli nödvändiga för att full balans i den militära verksamheten skall erhållas å den högre anslagsnivå som utskottet förordat. De härför uppkomna kostnaderna bör täckas genom att reservationerna å materielanslagen får stiga med motsvarande belopp.

För de efter budgetåret 1968/69 följande budgetåren bör i enlighet med motionerna I: 856 och II: 1109 utgiftsnivån uppnås genom anslag över budgeten och genom förbrukning av reservationsmedlen. Avvägningen mellan direkta anslag och förbrukning av reservationsmedel liksom eventuellt tillskott av medel för arbetslöshetens bekämpande bör ske på så sätt som vid varje tillfälle bäst passar då rådande konjunkturförhållanden.

I enlighet med de riktlinjer som i det föregående uppdragits blir anslagen för den kommande 4-årsperioden tillhoppa 21 510 milj. kr. I förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär detta en höjning med ca 2 240 milj. kr. Med hänsyn till olika beräkningsgrunder är det dock svårt att göra jämförelsen exakt. Denna anslagsökning bör i enlighet med motionerna I: 856 och II: 1109 medge förstärkning av arméns, marinens och flygvapnets materielanslag med 500, 390 resp. 1 350 milj. kr.

Angivna förstärkningar torde kunna åstadkomma en effekthöjning som är större än anslagsökningen i och för sig kan ge anledning att förmoda då de också återställer den i propositionen brutna balansen mellan ledningsorganen och stridskrafterna samt mellan dessa senare inbördes.

För de gemensamma utgifterna inom försvaret bör beloppen beräknas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Utifrån de riktlinjer för beräkningen av försvarskostnaderna som i det föregående angetts erhålles för 4-årsperioden följande ramar i prisläget maj 1967, nämligen respektive 5 180, 5 310, 5 440 och 5 580 milj. kr. Dessa ramar

skall utgöra grunden för den långsiktiga planeringen inom försvaret i enlighet med i det föregående angivna riktlinjer.»

dels utskottets hemställan under 5. bort ha följande lydelse:

»5. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 518 och II: 664 samt I: 857 och II: 1111, med avslag å motionen II: 1110 och med bifall till motionerna I: 521 och II: 650 samt I: 856 och II: 1109, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i övrigt anfört om riktlinjerna för det militära försvaret under budgetåren 1968/69—1971/72 m. m., vilket innebär bl. a. att den ekonomiska ramen för det militära försvaret för nämnda budgetår bestämmes till 21 510 milj. kr. enligt prisläget maj 1967 och att reservationer från tidigare anslag må förbrukas enligt de grunder, som angavs i 1963 års försvarsbeslut.»

B. vid punkten 3 (Ramberäkning m. m. för budgetåret 1968/69)

1) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »I enlighet» och slutar med »innehållna reservationsmedel» bort ha följande lydelse:

»I enlighet med de principer som utskottet angett under punkten 1 beräknar utskottet utgiftsramen för det militära försvaret för nästa budgetår till 5 289 945 000 kr.

Utskottet har härvid räknat med ett utgångsbelopp (motsvarande propositionens »grundutgifter och kompletterande utgifter») av 4 870 milj. kr. Detta belopp har framkommit genom att till basbeloppet 4 600 milj. kr. lägga 120 milj. kr. (pris- och lönekompensation från maj 1966 till maj 1967), 60 milj. kr. (ramlyft) och 90 milj. kr. (återtagning av tidigare innehållna reservationsmedel).

Utskottet beräknar alltså utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1968/69 till 5 289 945 000 kr. enligt följande.

U t g å n g s b e l o p p (prisläge maj 1967) 4 870 000 000

Tillkommer:

Delkostnad för försvarets rationaliseringsinstitut (jfr prop. 1968: 35; överföring från sjunde huvudtiteln)	2 800 000	
Merkostnader efter överföring av de centrala flygverkstäderna till försvarets fabriksverk (jfr prop. 1968: 109 s. 16)	19 000 000	
Ökade förmåner vid skador i militärtjänst	3 150 000	
Ändrat ansvar för signalskyddet inom totalförsvaret (jfr prop. 1968: 109 s. 148)	3 000 000	+ 27 950 000

Avgår:

Överföring av flygförvaltningens verkstads- skola i Västerås till det allmänna skol- väsendet (jfr prop. 1968: 109 s. 21; över- föring till åttonde huvudtiteln)	1 200 000		
Minskning av anslagsramen m.h.t. att i grundutgifterna ingår reservationsme- delsförbrukning	90 000 000	—	91 200 000
Basbelopp 1968/69 (prisläge maj 1967)			4 806 750 000

Tillkommer:

Civiltjänstens andel av statens allmänna fastighetsfond	3 145 000		
Delkostnad för Stockholms datamaskin- central	5 450 000		
Beräknade pris- och lönestegringar på driftbudgeten maj 1967 — medelkost- nadsläge 1968/69	355 000 000		
Priskompensation på kapitalbudgeten för budgetåret 1966/67	29 600 000	+	393 195 000
Anslagsram			5 199 945 000
Reservationsmedelsförbrukning		+	90 000 000
Utgiftsram (beräknat utfall den 30 juni 1969) ..			5 289 945 000»

dels att utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänner utskottets förslag till ramberäkning m. m. för det militära försvaret,»

2) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »I enlighet» och slutar med »innehållna reservationsmedel» bort ha följande lydelse:

»I enlighet med de principer som utskottet angett under punkten 1 beräknar utskottet anslagsramen för det militära försvaret för nästa budgetår till 5 444 945 000 kr.

Utskottet har härvid räknat med ett utgångsbelopp (motsvarande propositionens »grundutgifter och kompletterande utgifter») av 5 180 milj. kr. Detta belopp har framkommit genom att till basbeloppet 4 600 milj. kr. lägga 120 milj. kr. (pris- och lönekompensation från maj 1966 till maj 1967), 210 milj. kr. (ramlyft) och 250 milj. kr. (arbetsmarknadsmedel). Skulle, såsom under punkten 1 framhållits, sistnämnda 250 milj. kr. visa sig vara högre än vad som kan användas med bibehållen full effekt i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande eller skulle förslaget inte vinna riksdagens bi-

fall bör i stället reservationer å materielanslagen för försvaret frisläppas i sådan utsträckning att i varje fall den avsedda materielbeställningsvolymen uppnås.

Kostnaderna för pris- och lönestegringar på driftbudgeten maj 1967 — medelkostnadsläge 1968/69 beräknar utskottet i enlighet med i utlåtande nr 121 angivna principer till 200 milj. kr. i stället för 355 milj. kr. som Kungl. Maj:t räknat med. I utlåtande nr 123 har utskottet föreslagit att av mellanskillnaden, 155 milj. kr., ett belopp av 100 milj. kr. tages upp under ny anslagsrubrik under elfte huvudtiteln för att tillsammans med ytterligare 150 milj. kr. av anslaget till Allmänna beredskapsarbeten m. m. användas i form av materielbeställningar för försvarets räkning. I utgångsbeloppet är som nyss nämnts dessa 250 milj. kr. inräknade.

Departementschefen har föreslagit att försvarets fabriksverk, med anledning av överföringen av de centrala flygverkstäderna, skall under en övergångstid garanteras täckning för eventuella förluster på dessa verkstäders drift på så sätt att underskott i efterhand skall täckas genom anvisande av medel inom försvarets kostnadsram.

Då den anförda motiveringen för verkstädernas överförande till fabriksverket är den därigenom förbättrade möjligheten till rationell drift, förutsätter utskottet att övergångstiden starkt begränsas.

Departementschefen föreslår vidare att fabriksverket med anledning av överföringen skall tillföras ytterligare 50 milj. kr. i rörelsemedel. Motsvarande minskning av medelsbehovet uppstår enligt departementschefen inom utgiftsramen för det militära försvaret.

Utskottet anser för sin del att en noggrann beräkning av storleken av denna minskning icke nu kan göras. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t även i detta avseende gör en undersökning i efterhand av överföringens ekonomiska verkningar och slutgiltigt reglerar beloppet i samband med kommande ramberäkning.

Utskottet beräknar alltså anslagsramen för det militära försvaret för budgetåret 1968/69 till 5 444 945 000 kr. enligt följande.

U t g å n g s b e l o p p (prisläge maj 1967) 5 180 000 000

Tillkommer:

Delkostnad för försvarets rationaliseringsinstitut (jfr prop. 1968: 35; överföring från sjunde huvudtiteln)	2 800 000	
Merkostnader efter överföring av de centrala flygverkstäderna till försvarets fabriksverk (jfr prop. 1968: 109 s. 16)	19 000 000	
Ökade förmåner vid skador i militärtjänst	3 150 000	
Ändrat ansvar för signalskyddet inom totalförsvaret (jfr prop. 1968: 109 s. 148)	3 000 000	+ 27 950 000

Avgår:

Överföring av flygförvaltningens verkstads- skola i Västerås till det allmänna skol- väsendet (jfr prop. 1968: 109 s. 21; över- föring till åttonde huvudtiteln)	—	1 200 000
B a s b e l o p p 1 9 6 8/6 9 (prisläge maj 1967)		5 206 750 000

Tillkommer:

Civildförsvarets andel av statens allmänna fastighetsfond	3 145 000	
Delkostnad för Stockholms datamaskin- central	5 450 000	
Beräknade pris- och lönestegringar på driftbudgeten maj 1967 — medelkost- nadsläge 1968/69	200 000 000	
Priskompensation på kapitalbudgeten för budgetåret 1966/67	29 600 000	+ 238 195 000
A n s l a g s r a m		5 444 945 000»

dels att utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänner utskottets förslag till ramberäkning m. m. för det militära försvaret,»

C. vid punkten 4 (Anskaffning av tygmateriel m. m.)

1) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som under förutsättning av bifall till reservationen B 1 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 857 och II: 1111, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med »Inom den» och slutar med »i fråga» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har under punkten 1 uttalat angelägenheten av en ökning av medelsförbrukningen under försvarsgrenarnas materielanslag utöver Kungl. Maj:ts förslag. Den sammanlagda ökningen uppskattas till 39,5 milj. kr. varav i enlighet med motionerna I: 857 och II: 1111 13,5 milj. kr. på förevarande anslag. Höjningen avses för bl. a. ammunitionsanskaffning. Anslaget bör alltså uppföras med 506 558 000 kr.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom armén och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag. Till denna medelsförbrukning bör komma del av de 90 milj. kr. som enligt vad under punkten 1 sagts får förbrukas av reservationsmedel under nästa budgetår.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande om 565 milj. kr. För de anskaffningar som utskottet i det föregående föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande lämnas. I enlighet med vad som sagts i motionerna I: 518 och II: 664 bör bemyndigandet ges med anknytning till den materielanskaffning som utskottet föreslagit.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 856 och II: 1109, med avslag å motionen II: 1110 samt med bifall till motionerna I: 857 och II: 1111, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av tygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 565 000 000 kr. och med belopp därutöver i enlighet med utskottets förslag,

b) till *Anskaffning av tygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 506 558 000 kr.»

2) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som under förutsättning av bifall till reservationen B 2 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 856 och II: 1109, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med »Inom den» och slutar med »i fråga» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har under punkten 1 uttalat angelägenheten av en ökning av medelsförbrukningen under försvarsgrenarnas materielanslag utöver Kungl. Maj:ts förslag. Den sammanlagda ökningen av desamma uppskattas till 460 milj. kr., varvid utskottet räknar med 250 milj. kr. av arbetsmarknadsmedel och genom besparingar på prisregleringsanslaget. Av ökningen bör i enlighet med motionerna I: 856 och II: 1109 ett belopp av 165 milj. kr. komma på tygmaterielanslaget. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t vidtager de ökningar å övriga reservationsanslag som kan bli nödvändiga genom att den av utskottet föreslagna ökningen av försvarsutgifterna i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag helt tages i anspråk för förstärkning av materielanslagen och att kostnaden härför täckes genom att reservationerna å dessa anslag får stiga med motsvarande belopp. Höjningen med avseende å nu ifrågakvarande anslag avses för ändamål som framgår under punkten 1. Anslaget bör alltså uppföras med 658 058 000 kr.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande om 565 milj. kr. För de anskaffningar utskottet föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande beviljas.

Enligt vad departementschefen framhållit finns för närvarande icke några

fullständigt genomarbetade förslag till beställningsbemyndiganden för verksamhetens inriktning under materielanslagen. I enlighet med motionerna I: 856 och II: 1109 anser utskottet att behovet av beställningsbemyndigande för budgetåret 1968/69 bör framräknas av förvaltningarna innan ställning toges till dess storlek. Kungl. Maj:t bör därför föranstalta om sådan framräkning och senare till årets riksdag göra framställning om de bemyndiganderamar som kan vara erforderliga.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 857 och II: 1111, med avslag å motionen II: 1110 samt med bifall till motionerna I: 856 och II: 1109, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att sedan bemyndigandebehovet framräknats förslag förelägges 1968 års riksdag om erforderligt bemyndigande för utläggande av beställningar av tygmateriel m. m.,

b) till *Anskaffning av tygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 658 058 000 kr.»

D. vid punkten 5 (Anskaffning av fartygsmateriel m. m.)

1) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som under förutsättning av bifall till reservationen B 1 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 857 och II: 1111, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med »Inom den» och på s. 19 slutar med »inom krigsorganisationen» bort ha följande lydelse:

»Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkterna 1 och 4 bör förevarande anslag i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ökas med 17 milj. kr. till 262 550 000 kr. Höjningen avses för anskaffning av torpedbåtar och lätta robotar för kustartilleriet.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom marinen och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag. Härtill bör komma del av de 90 milj. kr. som enligt vad under punkten 1 sagts får förbrukas av reservationsmedel under budgetåret 1968/69.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande av 265 milj. kr. För de anskaffningar som utskottet föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande beviljas. Beträffande behovet därav hänvisas till vad utskottet anfört under punkten 4.

I motionen II: 1105 har hemställts om ett ökat beställningsbemyndigande

om 255 milj. kr. för anskaffning av bl. a. ytterligare helikoptrar och torpedbåtar. Utskottet har under denna punkt föreslagit en förstärkning av torpedbåtsbeståndet varför motionsyrkandet i denna del torde i viss mån bli tillgodosett. Vad däremot beträffar anskaffning av helikoptrar synes såsom departementschefen framhållit underlag saknas för att nu taga ställning till anskaffning av ytterligare dylik materiel. Med hänsyn till frågans vikt anser utskottet att en utredning i ärendet snarast bör komma till stånd.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 856 och II: 1109 samt II: 1105, förstnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, med avslag å motionen II: 1110 samt med bifall till motionerna I: 857 och II: 1111, sistnämnda tre motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av fartygsmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 265 000 000 kr. och med belopp därutöver i enlighet med utskottets förslag,

b) till *Anskaffning av fartygsmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 262 550 000 kr.»

2) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som under förutsättning av bifall till reservationen B 2 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 856 och II: 1109, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med »Inom den» och på s. 19 slutar med »inom krigsorganisationen» bort ha följande lydelse:

»Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkterna 1 och 4 föreslår utskottet att förevarande anslag höjes i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 65 milj. kr. och alltså uppföres med 310 550 000 kr.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande om 265 milj. kr. För de anskaffningar utskottet föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande beviljas. Utskottet får hänvisa till vad utskottet under punkten 4 anfört i fråga om framräkning av beställningsbemyndigande för budgetåret 1968/69. Vidare hänvisas till vad utskottet under samma punkt uttalat beträffande ianspråktagande av arbetsmarknadsmedel.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.

Vad beträffar det i motionen II: 1105 gjorda yrkandet om ett ökat beställningsbemyndigande om 255 milj. kr. för anskaffning av bl. a. ytterligare helikoptrar och torpedbåtar vill utskottet erinra om att utskottet under fyraårsperioden räknat med förstärkning av ifrågavarande materielbestånd. Motionens syfte torde därigenom bli tillgodosett.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 857 och II: 1111 samt II: 1105, förstnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, med avslag å motionen II: 1110 samt med bifall till motionerna I: 856 och II: 1109, sistnämnda tre motioner såvitt nu är i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att sedan bemyndigandebehovet framräknats förslag förelägges 1968 års riksdag om erforderligt bemyndigande för utläggande av beställningar av fartygsmateriel m. m.,

b) till *Anskaffning av fartygsmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 310 550 000 kr.»

3) av herr *Ståhl* (fp).

E. vid *punkten 6* (Anskaffning av flygmateriel m. m.)

1) av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Dahlén* (fp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp) som under förutsättning av bifall till reservationen B 1 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 857 och II: 1111, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med »Inom den» och slutar med »i fråga» bort ha följande lydelse:

»Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkterna 1 och 4 bör förevarande anslag i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ökas med 9 milj. kr. till 1 089 445 000 kr. Höjningen avses främst för installation av strilmateriel.

Utskottet tillstyrker att hittills outnyttjade medel under kapitalbudgetanslag för investeringar inom flygvapnet och för vissa gemensamma ändamål må tagas i anspråk inom utgiftsramen i enlighet med departementschefens förslag. Härtill bör komma del av de 90 milj. kr. som enligt vad under punkten 1 sagts får förbrukas av reservationsmedel under budgetåret 1968/69.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande av 830 milj. kr.

För de anskaffningar som utskottet föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande lämnas. Beträffande behovet därav hänvisas till vad utskottet anfört under punkten 4.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 856 och II: 1109, såvitt nu är i fråga, med

avslag å motionerna I: 852 och II: 1112 samt II: 1110 ävensom med bifall till motionerna I: 857 och II: 1111, sistnämnda tre motioner såvitt nu är i fråga,

a) bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av flygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 830 000 000 kr. och med belopp därutöver i enlighet med utskottets förslag,

b) till *Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 1 089 445 000 kr.»

2) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Wallmark* (h), *Turesson* (h) och *Petersson* (h) som under förutsättning av bifall till reservationen B 2 anser att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 856 och II: 1109, såvitt nu är i fråga, och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med »Inom den» och slutar med »i fråga» bort ha följande lydelse:

»Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkterna 1 och 4 föreslår utskottet att förevarande anslag höjes i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 230 milj. kr. och alltså uppföres med 1 310 445 000 kr.

Kungl. Maj:t har för nästa budgetår begärt ett beställningsbemyndigande om 830 milj. kr. För de anskaffningar utskottet föreslagit bör ytterligare beställningsbemyndigande beviljas. Utskottet får hänvisa till vad utskottet under punkten 4 anfört i fråga om framräkning av beställningsbemyndigande för budgetåret 1968/69. Vidare hänvisas till vad utskottet under samma punkt uttalat beträffande ianspråktagande av arbetsmarknadsmedel.

Motionen II: 1110, såvitt nu är i fråga, avstyrkes.»

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 857 och II: 1111, såvitt nu är i fråga, med avslag å motionerna I: 852 och II: 1112 samt II: 1110 ävensom med bifall till motionerna I: 856 och II: 1109, sistnämnda tre motioner såvitt nu är i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att sedan bemyndigandebeloppet framräknats förslag förelägges 1968 års riksdag om erforderligt bemyndigande för utläggande av beställningar av flygmateriel m. m.,

b) till *Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisar ett reservationsanslag av 1 310 445 000 kr.»

Särskilt yttrande

vid *punkten 1* (Säkerhetspolitik och försvarsutgifter) av herrar *Virgin* (h), *Ivar Johansson* (cp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Wallmark* (h), *Thorsten*

Larsson (cp), Dahlén (fp), Ståhl (fp), Eliasson i Sundborn (cp), Nihlfors (fp), Turesson (h), Gustafsson i Skellefteå (fp), Antonsson (cp) och Petersson (h) som anförde:

»Vi finner starka skäl tala för ett bibehållande av systemet med flerårigt försvarsbeslut. Värdet av ett dylikt beslut ligger bl. a. däri att det utåt klart manifesterar vår bestämda vilja att alltjämt föra en alliansfri utrikespolitik, grundad på ett starkt försvar. Vi vill i sammanhanget understryka vikten av att kostnadsramen inte undergår tvära kastningar alltefter skiftande tendenser i det utrikes- och militärpolitiska läget.

I likhet med vad som framhållits i motionerna I: 518 och II: 664 hade i princip ett fyraårigt försvarsbeslut varit lämpligt vid en flerpartiuppställning inom försvarsutredningen. Då så inte blivit möjligt och då vi inte kan biträda det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget för den kommande fyraårsperioden, kan vi inte känna oss bundna för längre tidrymd än den, för vilken riksdagens beslut konstitutionellt gäller, budgetåret 1968/69.

Vi kommer att även i fortsättningen verka för att den nu brutna enigheten i försvarsfrågan snarast skall återställas och att, till dess så skett, för varje år på nytt undersöka förutsättningarna härför.

Den omständigheten att vi nu framlagt långsiktigare alternativ kommer — om dessa av riksdagen avvisas — inte att låsa oss i våra försök att snarast återigen uppnå en bred samling kring en trygghetsskapande försvarspolitik.

Då det i utskottet visat sig omöjligt att uppnå enighet finns därför inte längre anledning att vidhålla det yrkande om ett treårigt försvarsbeslut, som framställts i motionerna I: 518 och II: 664.»